

Goresmen zuri Adema-Zaldubi !

Ardura entzuten da gure arbasoek Euskal Herriaren alde egin lanak ez ditugula aski aipatzen. Aldi huntan, haatik, haietarik bat dugu, eta ez edozein, irakurleari begien aitzinean eman gogo dioguna. Duela ehun urte zendu baitzen Gratien Adema « Zaldubi », datorren abenduaren 20an, Euskaltzaleen Biltzarrak eta Euskaltzaindiak batean ohoratu beharra dute urtemuga hori Senperen, bere sor herrian. Euskal batasun zaharrenak bere lehen elkarteburu izan duelakotz 1901ean, elkarteen lege famatu hura sortu eta berehala. Euskaltzaindiak berriz, euskal letretako klasiko bat izateaz gain, Adema-Zaldubi lehenetarik izan baitzen euskal akademia baten sortzeaz arranguratu zena Azkueri igorri zion gutun batean argi dakusagun bezala. Guziz interesgarria zaigu beraz gizon hau alde askotarik. Goazen zerbait erakuts, jasta eman bederen...

1828an sortu zen, aita gaskoinaren eta ama euskaldunarengandik. Apezgai zelarik badakigu adiskidetu zela Jean-Baptiste Elissamburu saratar kantugile guziz famatua bilakatuko denarekin. Adinak ziren-eta. Gehiago dena, badirudi biak betan eta elkarrekin hasi zirela bertsu moldatzen, 18 urtetan, hala dakar eskuizkribu batek hor baitaude biek izenpeturik, 24 bertso, Betirisants gosetearen bertze izendapenari paratu zizkiotenak.

1854an Hazparneko bikario da eta fama handia bilduko du laster. Hortik Bidarraiko erretor izendatuko dute eta handik Atharratzeko erretor nagusi. Azkenik, Iparraldeko itzulia eginik, Baionan kalonjer bukatuko du bizia eta Senperen dago ehortzirik. Apez bezala kantika andana handia ondu zuen eta horietarik batzuk oraino ere kantatzen ditugu elizetan : « Oi Gurutzeta », « Adora dezagun », « Amodio Ohore »... Kantu profanoetan hor dugu haren himno nazionala « Zazpi Eskual-herriek bat egin dezagun » denek ezagutzen dutena. Elizako kantiketan arras serio eta fede handiz ari izan da, Adéma bere deituraz izenpetzen dituela. Bertze gisako bertsoetan aldiz, izengoiti bat hartzen du, gehienetan « Zaldubi » eta orduan gizon arraia, jostakina eta ausarta ere bai bilakatzen zaigu ! Kantu herrikoi horietarik bat « Mehetegiko xakurra », Otxalde handiak hasia baina Zaldubik bururatua. Eta ausarten sailean ezar genitzake « Errepublika » izenburupean dauden 35 koplak satirikoak !!!

Haren lanik gehienak publikatuak izanak dira baina denak aspaldi agortuak ere. Euskaltzaindiak berriz guzien argitaratzeko xedea luke orduan ikusiko bailitzateke zer langile ikaragarria izana den Adema-Zaldubi. Zazpi liburuki bederen beharko dira guziaren kokatzeko ! Lehenak, Senperen eginen den ekitaldean agertu behar luke eta hau preseski behin ere publikatuak izan ez diren lanez osatua da.

Zaldubi-z beti errepikatzen da erregezalea zela eta hala izan da dudarik gabe nahiz bere bizi hondarrerat apezzen etsai ziren « gorriekin » lan egin zuen, ordutik euskara eta Euskal Herria bilakatu baitziren haren kezka nagusi. Erregazalea zela diogularik ordea, ez ote genuke behako bat eman behar orduko ingurugiroari ? Herra bat izigarria bazen elizatiarren eta elizaren kontrakoan artean, itsuskeria handiak lekuko. Eta sor herrian berean zer kalapitak ! Alabaina Senpere Iraultza Handiaren alde jarri baitzen 1789an, inguruko herri guziak hari aiher zegozkolarik ! Eta ez zen epelki jarri gero, sekulako karrarekin baizik ! Hainbertzetaraino nun Iraultza horren

suak iraun baitu Senperen ehun urtez goiti eta, doi bat eztitua bazen ere, joan den mende erditsutan oraino itxindi eta pindar batzuek han zituztela erroak baitaukagu...

Dena den, Zaldubiren ideiak ez dira gaurko begiz epaitu behar, maizegi ikusten den bezala. Gizon bakoitzaren bideak epaitzeko haren garaiak ere lehenik aztertu behar dira. Ea bada jakinen dugun behar den bezala ospatzen, gizon haren xedeek eta obra kasik dena euskarazkoak merezi bailukete. « Musde Anton Abadiak » bere ontasunak erakunde frantses bati utzi zizkiolarik « gure etsaiari » eman zituela saminki deitoratu zuen 1896an...

Henri Duhau